

3. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Жан Пиаже ; пер. з фр. А.М. Пятигорского. – СПб., 2003. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3252/3253>
4. Теория Пиаже // История зарубежной психологии. 30-е – 60-е годы XX века. Тексты / под ред. П.Я. Гальперина, А.Н. Ждан. – М. : изд-во Моск. ун-та, 1992. – С. 232–292.
5. Цит по: Цоколов С. Дискурс радикального конструктивизма: традиции скептицизма в современной философии и теории познания / С.Цоколов. – Мюнхен, 2000. – 324 с.
6. Попов С. Концепт автопоезису як складова системи пізнання зворотних зв'язків в багатовимірних соціальних системах // С.М. Попов // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 47. – С. 88–104.
7. Князева Е. Эпистемологический конструктивизм // Е.Н. Князева // Философия науки. – 2006. – вып. 12. – С. 134–153.

*Т. О. Крижановська,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри загальногуманітарних дисциплін,
Міжнародний гуманітарний університет*

ДИСКУРСИВНА ЕТИКА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Приєднуючись до намагань вирішити загальнолюдські проблеми сучасності, такі представники комунікативної філософії як К.-О. Апель та Ю. Габермас пропонують свій варіант етики відповідальності, а саме, дискурсивної колективної відповідальності всього людства, яке може бути об'єднано ідеєю універсальної комунікативної етики.

К.-О. Апель не погоджується з «традиціоналістськи-конвенціональним» типом етики та «онтологічно-метафізичним принципом відповідальності». Цей дослідник вважає, що головною проблемою нагальної сьогодні планетарної етики відповідальності є те, що вона має бути здатною покласти край невідповідності між величезним потенціалом і поширенням технічної діяльності і конвенційною мораллю людини. І цього вже не можна досягти апеляцією до емотивної сфери [1, с. 408]. Анонімні відносини, які має сучасна особистість в економічній, фінансовій, правовій, екологічній та інших сферах не можуть звертатись до почуттів. Натомість відповідальність має ґрунтуватися на мобілізації того самого розуму, який в абстрактно-обмеженій формі науково-технічної раціональності зумовив кризову ситуацію людства. Тобто, необхідні універсалізовані відносини взаємності тих, хто намагається розв'язати проблему етики відповідальності в аргументативному дискурсі, а не обґрунтування моральної відповідальності шляхом підпорядкування її буттю чи перевагам влади. Аргументативний дискурс має становити останню інстанцію, якою, і завдяки якій мають санкціонуватися спільна відповідальність людей за свою діяльність та наслідки діяльності.

Структура ідеального, необмеженого дискурсу передбачена в індивідуальному мисленні, так як окреме мислення опосередковується публічно значущим знанням мовленнєвих знаків, і в принципі має претендувати на значущість, яка інтерсуб'єктивно поділяється всіма. Рефлексія має трансцендентальний вимір у

тому сенсі, що кожний окремих суб'єкт, коли він справді прагне щось аргументативно довести навіть самому собі, вже комунікує відповідально, що він, таким чином, завжди неодмінно вже належить до реальної і водночас до ідеальної комунікативної спільноти (яка контрфактично передбачається) як рівноправний і в принципі рівновідповідальний член. Тож, комунікативна відповідальність рухається від «актів розсудку» до «мовних актів» як конкретних актів взаєморозуміння в комунікативному співтоваристві [3].

Спротив моральному універсалізму, який сьогодні поширений у світі, як справедливо зауважує К.-О. Апель, спирається на відчуття надмірної вимоги, яка висувається універсальною етикою перед більшістю людей, але яка є необхідною як нова постконвенціональна планетарна мораль співвідповідальності. Це ґрунтується не стільки наслідками колективної діяльності людства, але й тим, що взаємостосунки між особистостями у сучасному світі комунікацій стали анонімними. Вирішальним питанням у зв'язку з цим є таке: як можна за допомогою раціональних аргументів у нестратегічний спосіб довести, що ми зобов'язані, і за допомогою розуму спроможні, перейнятися співвідповідальністю за встановлення та підтримання тих договорів та угод, які спонукають нас до реорганізації існуючих чи фундації нових інституцій, які могли б привести до змін у сферах техніки, технології, ринкового господарства, не порушуючи їх, але, в той же час, зберігаючи природні умови та ресурси? Згідно з точкою зору представників комунікативної філософії, ця проблема залишається нерозв'язаною в межах лише відповідальності окремих агентів діяльності як приватних осіб чи як функціонерів наявних державних інституцій. Поверх суб'єктивних інтересів існує «трансуб'єктивний інтерес» розуму [2, с. 180], який виражається в інтерсуб'єктивній значущості участі кожного у відповідних практичних дискурсах, що відбувається завжди на численних щаблях інституцій і неформальних організацій. Не послаблюючи вимоги до особистої відповідальності, сьогоденній соціальній світ потребує співвідповідальності, яка має бути апіорі пов'язана з розумінням особистості як члена спільноти мовленнєвого порозуміння та співпраці, яка, так би мовити, стоїть над усіма інституціями і конститується як метаінституція усіх можливих інституцій.

Зі свого боку, Ю. Габермас також відстоює універсалістський концепт відповідальності, розглядаючи останню через комунікативну дію як медіум, завдяки якому репродукується як цілісність життєвого світу, так і легітимно упорядковуються зв'язки та здатності до інтеракцій. «Бюрократична» перспектива відповідальності, як проект державної соціалізації, на сучасному етапі переживає своє історичне розчарування. Медіум влади, як цілераціонально стверджувальний нормативний простір, сам постає джерелом проблем з усвідомленням розрізнення між проблемами управління та проблемами взаєморозуміння. Поняття влади здебільшого корелюється з економічною та фінансовою владою. Через гроші налагоджуються зв'язки з усім оточуючим світом. Економіка, яка регулює свій внутрішній рух через монетарні канали, та влада, що встановлює найману працю та податки з виробників, утворюють зв'язок. Внаслідок цього постає світ, на одному боці якого – інститути, що стають залежними від керованої через власні медіуми економіки, і влада, що здійснюється через службові і персональні зв'язки, тобто, сама прирівнюється до грошей; а на другому боці

– зруйновані традиційні форми життя. Очевидним стає розуміння того, що гроші та влада не можуть ні купити відповідальність, ні примусити до неї. Відповідальність у такому випадку стосується проблем дистанціювання та переключення між життєвим світом та інститутами, та знаходиться, так би мовити, на їхньому кордоні, по суті не занурюючись в проблемне поле ні одного, ні другого.

Замість цього, вважає Ю. Габермас, повинно йтися про те, щоб імпульси життєвого світу здійснювали вплив на інституційні структури. Це вимагає зміни відносин між автономними самоорганізованими громадськостями (під якими дослідник має на увазі об'єднання, які не можуть породжуватись та утримуватись державними або політичними інституціями) та сферами дій, які керуються через гроші та владу. Автономні громадськості можуть поповнювати власні сили тільки із ресурсів раціоналізованого життєвого світу. Центри комунікації, що виникають натуральним чином із мікросфери повсякденної практики, можуть розгортатися, затверджуватися і самоздійснюватися як інтерсуб'єктивності, рівень яких визначається можливістю самоорганізованого застосування засобів комунікації. Самоорганізовані громадськості повинні розробити розумну комбінацію влади та інтелектуальної самостриманості, яка потрібна для того, щоб наповнити смислом інституційні механізми відповідальності на противагу цілеорієнтованим прагненням та результатам. При цьому медіум мови виводить кожного учасника інтеракції водночас і як співучасника спільноти комунікації, і при цьому примушує його до індивідуалізації. Завдяки цьому внутрішній зв'язок між смислом та дійсністю концепта відповідальності стає симетричним: смисл більше не піддається сумніву щодо того, чи «виконуються умови загально визнаності та відповідні домагання дійсності у внутрішньо світовій, світооб'єднуючій практиці» [4, с. 327].

Тож, універсалістська концепція відповідальності, яку ми подибуємо у вищезазначених представників комунікативної філософії, ґрунтується раціональними основами, що були закладені в класичній філософії свідомості з урахуванням досягнень філософії мови. Вихідним пунктом цієї концепції є етос взаємності розумних моральних зрілих особистостей, що передбачає суспільну відповідальність останніх шляхом досягнення консенсусу в обговоренні спільних проблем та винесенням спільно відповідальних рішень. Спільна відповідальність, однак, уможлиблюється лише за наявності відповідальних особистостей, і хоча й містить в собі інтерсуб'єктивні та інституційні механізми, постає у вигляді певної домовленості, яка в ідеальному варіанті, повинна враховувати інтереси всіх і кожного. Інакше комунікація буде викривленою, тобто здійсненою «за рахунок третього». Універсалістський варіант відповідальності пов'язується із раціональною аргументацією, яка уможлиблюється симетричним відношенням учасників дискурсу. Ця концепція спирається на прогресистський принцип та раціоналізацію життєвого світу, завдяки чому можливе співіснування етосів та культур, а також утвердження універсально-ціннісних форм соціальної інтеграції суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апель К.-О. Дискурсивна етика як політична етика відповідальності у ситуації сучасного світу; [пер. з нім. А. Єрмоленка] / А.М. Єрмоленко. Комунікативна практична філософія. – К. : Лібра, 1999. – С. 395–412.
2. Апель К.-О. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі / Карл-Отто Апель; [пер. з нім. В. Купліна]. – К. : Дух і Літера, 2009. – 430 с. – (Сучасна гуманітарна бібліотека).
3. Апель К.-О. Трансформація філософії [Електронний ресурс] ; [пер. с нем. В. Куренного, Б. Скуратова]. – (Серія «Университетская библиотека»). – Режим доступа : http://polbu.ru/appe1_philotransform/. – Назва з екрану.
4. Габермас Ю. Екскурс до «імажинарної інституціоналізації» Корнеліуса Касторіадіса / Юрген Габермас. Філософський дискурс Модерну; [пер. з нім. В.М. Купліна]. – К. : Четверта хвиля, 2001. – С. 319–327.

*М. А. Черенкова,
учитель высшей категории, отличник образования Украины,
частная общеобразовательная школа «Ника – М» (Одесса)*

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Понятие инновационных технологий применительно к учебному процессу трактуется несколько сужено: под этим термином часто понимается применение на уроках мультимедиа и различных технических средств обучения. Современная педагогика трактует инновационные технологии как нововведения, проводимые во всех аспектах учебной и воспитательной деятельности. Но именно внедрение информационно – коммуникативных технологий, при полной очевидности их новаторской сущности и кажущейся лёгкости воплощения, вызывают наибольшие трудности с освоением на практике. Однако причины, вызывающие подобное противоречие, ещё недостаточно исследованы и пути устранения этих причин также недостаточно разработаны.

В большинстве источников рассматриваются предпосылки и обоснованность внедрения инновационных технологий в педагогическую деятельность [4; 5]. В работе (4) рассматриваются внешние условия, являющиеся основой возникновения и внедрения новшеств в учебно-воспитательный процесс. Дается определение сущности инновационных педагогических технологий [4], обозначается совокупность составляющих таковых, дается их классификация.

Как украинские, так и российские преподаватели, обобщая свой опыт работы, делятся достижениями, а не трудностями, с которыми они сталкиваются при внедрении инновационных технологий. В данной работе рассматривается совокупность кадровых и материально-технических причин, затрудняющих внедрение инновационных технологий в школах, конкретно, информационно-коммуникативных технологий. Доказывается необходимость решения данной проблемы и предлагаются возможные пути её преодоления.

Нововведения, или инновации, свойственны любой профессиональной человеческой деятельности. Поэтому они и становятся постоянным предметом